

Läkarvillan, Strömsholm

Installation av vattenburen värme

Antikvarisk Rapport

Strömsholm 8:53
Kolbäcks socken
Hallstahammars kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Läkarvillan, Strömsholm

Installation av vattenburen värme

Antikvarisk rapport

Strömsholm 8:53
Kolbäcks socken
Hallstahammars kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 57 20
E-post: info@kmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Omslagsfoto: Geometrisk avmätning över Strömsholm från 1722 (beskuren), Läkarvillan, betecknad med ett G och i Notarum Explicatio benämnd ”Stallmästarens byggning”, syns i vänstra delen av kartan. Källa: Lantmäteristyrelsens arkiv, akt T25-25:2

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-485-6

Tryck: Just Nu, Västerås 2015.

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Byggnadsbeskrivning.....	5
Byggnadshistoria, i urval.....	6
Genomförande.....	6
Bilder.....	7
Resultat.....	9
Referenser.....	10
Kart- och arkivmaterial.....	10
Otryckta källor.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter.....	11
Bilaga 1: Relationsritning.....	12
Bilaga 2: Förslagshandling.....	13

© Länstyrelsen, Lantmäteriet, NVDB, ESRI Inc, RAA, SGU, Sjöfartsverket, SMHI, SVO, SCB, SJV, FM, Bergsstaten, SLU

Skala 1:25000

Figur 1. Platsen för Läkavillan är markerad med en blå ring. Källa: Länstyrelsens WebbGIS.

Inledning

Under 2014 har installation av vattenburen värme i en av lägenheterna utförts i den f.d. Läkarbostaden, även kallad Läkarvillan, vid Strömsholms ridskola. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) gav tillstånd till åtgärderna i beslut dnr 343-4129-2014, daterat 2014-11-20. Stiftelsen Kulturmiljövård anlätades för antikvarisk medverkan på uppdrag av Statens fastighetsverk.

Byggnaden är skyddad som statligt byggnadsminne (SBM) enligt Förordning (2013:558), sedan 1993-06-24

Figur 2. Läkarvillans södra fasad, med sitt något udda femkantiga trapphus. Foto: Tobias Mårud.

Figur 3. Avmätning från år 1800 visar byggnaden utan utanpåliggande trapphus. Akt: T25-25:15

Bakgrund

Den aktuella lägenheten har värmts upp med direktverkande el. Då byggnaden till delar har kvar äldre golvkonstruktion med mullbänksgrund direkt på mark är uthyrning med kallhyra vilket hittills varit fallet, ett problem. För att undvika kallras, drag och höga uppvärmningskostnader tätas fönster vilket resulterar i golvdrag då lägenheten naturligt har ett undertryck främst p.g.a. att kakelugnar finns i ett antal rum. Att installera vattenburen värme medför att lägenheten kan uthyras med varmhya och att komforten troligen förbättras.

Uppvärmningssystemet med direktverkande el ersatte, troligen under 1970-talet, ett vattenburet s.k. överfallssystem med spispanna som värmekälla, vilket ännu finns bevarat på övre plan.

I ett första skede kommer värmen att produceras med hjälp av en elpanna men systemet förbereds för att anslutas till en planerad bergvärmeanläggning gemensam för de tre byggnaderna; Läkarhuset, Beridarebostaden samt Brygghuset.

Byggnadsbeskrivning, översiktlig

Tvåvåningsbyggnad med stomme av liggtimmer. Klädd med stående locklistpanel, målad med röd slamfärg. Endast nedervåningens fasad har knutlådor. På södra fasaden finns ett tillbyggt femsidigt trapphus. Den senare tillkomna övervåningen har större fönster än nedervåningen. Fönstren har tvåluft med spröjsade bågar, tre rutor per båge i övervåningen samt i trapphuset, två i nedervåningen samt i vissa av övervåningens fönster. Även ett fåtal fönster med andra utseenden finns. Byggnaden kröns av ett sadeltak klätt med strängpressade enkupiga lertegel. På taket finns två putsade skorstenar i krönläge samt en vindskupa centralt på södra takfallet.

Under del av byggnaden finns källare.

Byggnadshistoria, i urval

I Strömsholm anlades ett statligt stuteri förmodligen redan under 1520-talet. Det nuvarande stallområdet på åsen togs i bruk på 1650-talet, då stuteriet flyttades till denna plats. Inför flytten uppfördes bostadshus för stallfolket - taffuelhus, vars kostnader redovisas i "Lifgedings Landz Book" från 1648; "Cronones Nya stallar med stallfolkets Tarffuehus, som wed Strömsholm på Åhsen allt af nyo opbygdt ähre". Vid samma tid uppfördes en timrad envåningsbyggnad som bostad för stallmästaren. Den ursprungliga byggnadens grund och källare ingår i dagens byggnad, men det är oklart om även bottenvåningen är ursprunglig. Invändiga detaljer tyder på att bottenvåningen kan dateras till tidigt 1700-tal. Byggnaden blev senare underberidareboställe. Övervåningen tillkom 1813 då huset fick sitt nuvarande utseende. Från samma år, 1813, fram till 1950 nyttjades byggnaden som läkarbostad. Under dessa år tillkom 1881 det femsidiga trapphuset på södra fasaden och 1938 inreddes två lägenheter på bottenplanet.

Den aktuella lägenheten har under sent 1900-tal genomgått en ytskiktssupprustning.

Genomförande

Dragningen av värmerör till det nya vattenburna värmesystemet innebar håltagning i väggarnas timmerstommar och beklädnad samt i vissa av de högre golvlisterna. I viss mån kunde befintliga håltagningar återanvändas.

Figur 4. Håltagning i vägg, över golvlist. Foto: Tobias Mårud.

Figur 5. Håltagning i en av de högre golvlisterna. Foto: Tobias Mårud.

Vidare monterades fästen för värmerören på väggarna eller golvlisterna. Nya panelradiatorer av märket Altech monterades, dessa ersatte ursprungligen planerade sektionsradiatorer. Rördragningen matades i tre riktningar från teknikrummet (rum 215), dels ett värmerör till samtliga rum i lägenheten (rum 206, 207, 208, 210, 211, 212 och 214), ett rör genom rum 212 till badrum (rum 213) och ett rör ut i hallen (rum 203). Dragningen var planerad att fortsätta från rum 203 ut i kapprum (rum 201), genom klädkammare (rum 202) och in till Wc (rum 205). Det utfördes inte. Även den planerade förstärkningen av väggen mellan rum 201 och rum 203 uteblev i detta skede. Vid dragning mot rum 203 och rum 213 drogs värmerör till takvinkeln. Som förberedande åtgärd drog värmerör från rum 215 upp till köket (rum 308) på övervåningen.

I rum med låg golvlist flyttades befintliga eluttag för att få plats med dragningen av värmerören. Märkena från de tidigare placeringarna har målats i lämplig kulör för att synas så lite som möjligt men det enfärgade området avviker mot tapetens mönster.

En provisorisk elpanna placerades i rum 215, ovanför befintlig varmvattenberedare. Planer finns på att förse byggnaden med bergvärme.

Bilder

Figur 6. Rum 203, hallen, innan rördragning. Foto: Tobias Mårud.

Figur 7. Samma vy efter dragningen är utförd. Rören är plomberade för att kunna skarvas vidare. Foto: Harakers bygg.

Figur 8. Exempel på flyttat eluttag, markeringar för håltagning syns på den bögra cäggen. Foto: Tobias Mårud.

Figur 9. Samma hörn efter rördragning, eluttagets tidigare placering kan skönjas delvis täckt av de nya rören. Foto: Harakers bygg.

Figur 10. Timmerväggarna är lerklinade under de många lagren av tapeter. Foto: Tobias Mårud.

Figur 11. Äldre rördragning i garderob. Foto: Tobias Mårud.

Figur 12. Rören löper genom de nya garderoberna. Foto: Tobias Mårud.

Figur 13. Fästen för montering av värmerör uppsatta på vägg. Foto: Tobias Mårud.

Figur 14. Värmerör dragna längs den bögre modellen av gohlüst. Foto: Harakers bygg.

Figur 15. Värmerör dragna på vägg, ovanför gohlüst. Foto: Harakers bygg.

Figur 16. Radiator sattes upp även i ett förvaringsutrymme. Foto: Harakers bygg.

Figur 17. Nya värmerör kan skönjas i garderoben till höger. Foto: Harakers bygg.

Figur 18. Fästpunkterna för de tidigare radiatorerna kunde återanvändas. Foto: Tobias Mårud.

Figur 19. Värmerör drogs längs taket i badrummet. Foto: Harakers bygg.

Resultat

Arbetet är väl utfört och följer villkoren i Riksantikvarieämbetets beslut (dnr: 3.4.3-4129-2014).

Tillåtelse gavs till håltagning i den högre golvlisten då alternativet hade blivit både missprydande och opraktiskt samt för att värmerören delvis kunde dras genom redan befintliga hål.

I förslagshandlingen anges att sektionsradiatorer av märket Lenhovda eller liknande ska användas. Efter diskussion och på rekommendation av antikvarisk medverkan gjordes ett avsteg från handlingen och tänkta sektionsradiatorer ersattes med panelradiatorer av märket Altech. Anledningen till detta var att sektionsradiatorerna väger ca tre gånger så mycket som de tidigare elradiatorerna. Elradiatorerna var fästade i gipsskivan, möjligen förstärkt med board, medan sektionsradiatorerna skulle behöva fästas i stommen med lång fransk träskruv. Dels så är innebär det ett ytterligare ett ingrepp i stommen och dels så föreligger en risk för större skador. Då sektionsradiatorerna går ut ganska långt från väggen finns en risk för att framför allt barn kan komma att klättra eller sitta på dem, vilket innebär en risk för att radiatorerna lossnar och orsakar än större skada på stomme och även riskerar att skada barnet. De istället förordade panelradiatorerna är betydligt lättare än sektionsradiatorerna, även om de är tyngre än elradiatorerna, och har justerbara fästen. På så sätt kunde befintliga fästen återanvändas.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Länsstyrelsernas Karttjänster (WebbGis)

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA).

Lantmäteristyrelsens arkiv, akt: T25-25:2 och T25-25:15

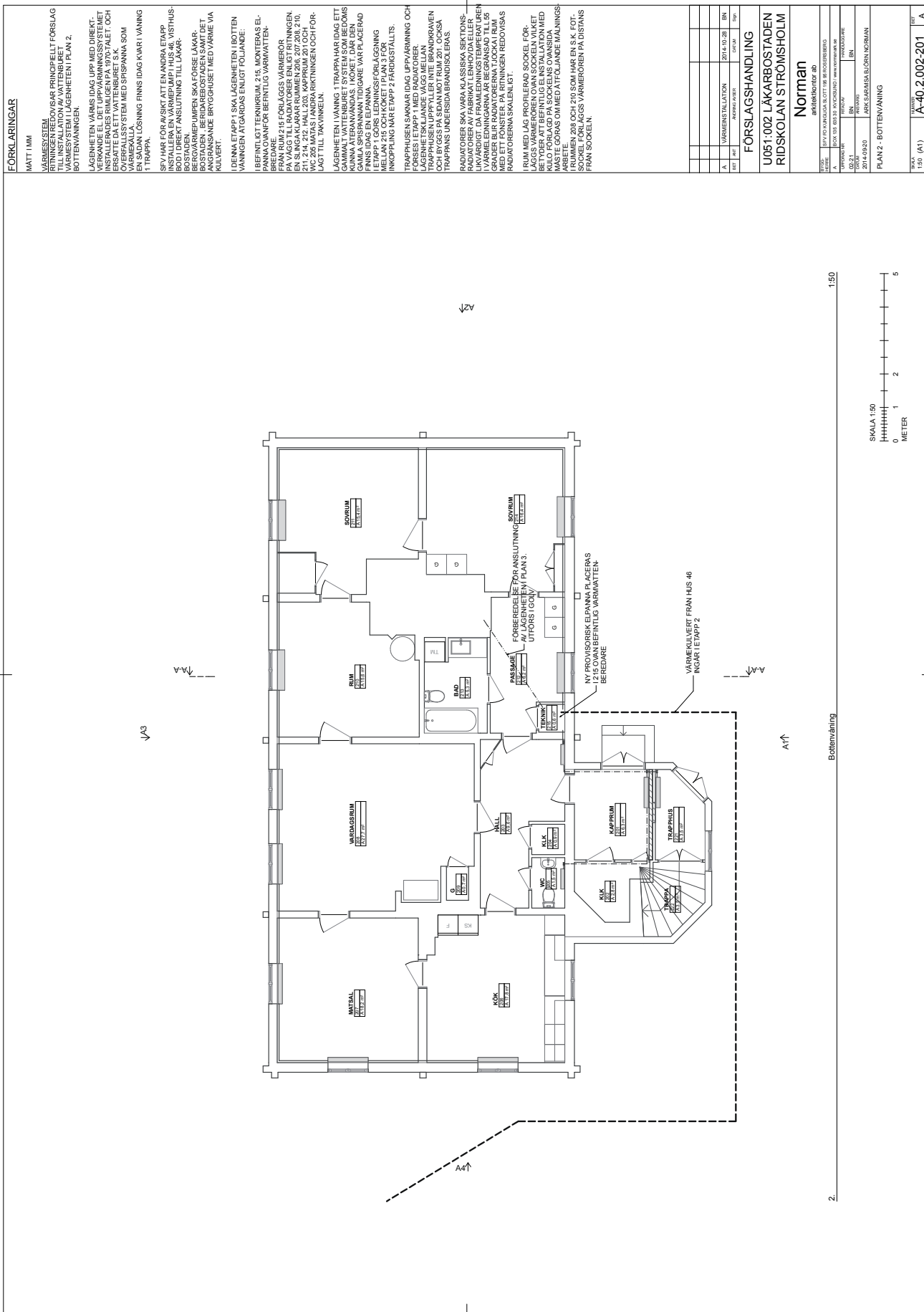
Otryckta källor

Åkesson, Knut. 1992. Utvändigt vårdprogram. Byggnadsstyrelsen.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	14134
RAÄ dnr::	3.4.3-4129-2014
Fastighet:	Strömsholm 8:53
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanland
Kommun:	Hallstahammar
Socken:	Kolbäck
Beställare:	SFV FO Kungliga slott
Entreprenör:	Harackers Bygg
Antikvarisk medverkan:	Tobias Mårud
	Stiftelsen Kulturmiljövård
	Stora Gatan 41
	722 12 VÄSTERÅS

FÖRKLARINGAR

MATT IMM

VÄRMEKULVERT
 RITNINGEN REDOVISAR PRINCIPBELTT FÖRSLAG
 TILL INSTALLATION AV VÄTTENBURET
 VÄTTENBURET SKALL LÄGGA I LÄGGENHETEN I PLAN 2,
 BOTTENVÄNINGEN.

LÄGGENHETEN VÄRMEKULVERT MED DIREKT
 VERKEMBELETT, DETT VÄRMEKULVERTS
 SYSTEMET
 INSTALLERAS RIMLIGEN PÅ 1970-TALET, OCH
 ERSÄTTES DA ETT VÄTTENBURET SK
 VÄRMEKULVERT MED SPRIPANNA SOM
 EN SÄDAN LÖSNING FINNS IDAG KVART I VÄNING
 I TRAPPA.

SRV HAR FÖRÅSKIT ATT EN ANDRA ETAPP
 I RITNINGEN SKALL LÄGGA I LÄGGENHETEN I HUS-
 BOSTADEN.
 SPRIPANNAN SKA FÖRSE LÄGGENHETEN
 MED VÄRMEKULVERT, BEREDARENS GÅRAN SAMT DET
 ANGRÄNSANDE BRYGGHÅUSET MED VÄRME VIA
 KULVERT.

IDENNA ETAPP 1 SKA LÄGGENHETEN I BOTTEN
 VÄNINGEN ÅTGÄRDAS ENLIGT FÖLJANDE:
 I BEFINTLIGT TEKNISKRUM, 215, MONTERAS EL-
 PANNA OCH VÄRMEKULVERT FÖR VÄTTENBURET
 FRÅN RUM 215 FÖR LÄGGENHETEN
 PÅ VÄGG TILL RADIATORER ENLIGT RITNINGEN.
 EN SJUNGKVALFÄRD MONTERAS I RUM 210,
 211 OCH 212. I RUM 207, 208 OCH 210,
 WC 205 MÅTAS I ANDRA RIKTNINGEN OCH FÖR-
 LAGT TILL TAKVINKELN.

LÄGGENHETEN I VÄNING I TRAPPA HAR IDAG ETT
 GAMMALT VÄTTENBURET SYSTEM SOM REDOVISAS
 I RITNINGEN. DETTA SYSTEMET SKALL ERSÄTTAS
 MED EN NY VÄRMEKULVERT OCH SPRIPANNA
 FINNS IDAG EN ELPANNA, OCH EN LÖSNING
 GÅRAN SPRIPANNAN TIDIGARE VAR PLACERAD
 I RUM 215 OCH 216. EN LÖSNING
 MELLAN 215 OCH 216 OCH I PLAN 3 FÖR
 INKOPPLING NÄR ETAPP 2 FÄRDIGSTÄLLTS.

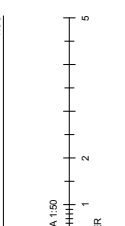
TRAPPHUSENS SAMRÅD DAG LPV/ÄRNING OCH
 FÖRSESI ETAPP 1 MED RADIATORER.
 LÄGGENHETEN SKALL LÄGGA VÄRMEKULVERT
 OCH BYGGES PÅ SDAN NOT RUM 201, OCKSA
 TRAPPANS UNDERSIDA BRANDISOLERAS.
 RADIATORER SKA VARA KLASSISKA SEKTIONS-
 RADIATORER AV FÄRRIKAT LENOVIDA LÄLLEN.
 I VÄRMEKULVERTEN SKALL EN LÖSNING
 I VÄRMEKULVERTEN VAR BEREDAREN TILL 155
 GRADER BLIR RADIATORERNA LOCKAI RUM
 MED ETT FÖNSTER PÅ RITNINGEN REDOVISAS
 I RUM 215 OCH 216 OCH 217.
 I RUM 215 OCH 216 OCH 217 SKA VÄRMEKULVERTEN
 FRÅN SOCKELN.

ART	ANSLUTNING	2014.10.28	BN
A	VÄRMEKULVERT		

FÖRSLAGSHANDLING
U051:002 LÅKARBOSTADEN
RIDSKOLAN I STRÖMSHOLM

Norman
 arkitektkontor AB

UPPLÄS
 BYGGKONTORET
 A. RYD
 BYGGKONTORET
 B. RYD
 BYGGKONTORET
 C. RYD
 BYGGKONTORET
 D. RYD
 BYGGKONTORET
 E. RYD
 BYGGKONTORET
 F. RYD
 BYGGKONTORET
 G. RYD
 BYGGKONTORET
 H. RYD
 BYGGKONTORET
 I. RYD
 BYGGKONTORET
 J. RYD
 BYGGKONTORET
 K. RYD
 BYGGKONTORET
 L. RYD
 BYGGKONTORET
 M. RYD
 BYGGKONTORET
 N. RYD
 BYGGKONTORET
 O. RYD
 BYGGKONTORET
 P. RYD
 BYGGKONTORET
 Q. RYD
 BYGGKONTORET
 R. RYD
 BYGGKONTORET
 S. RYD
 BYGGKONTORET
 T. RYD
 BYGGKONTORET
 U. RYD
 BYGGKONTORET
 V. RYD
 BYGGKONTORET
 W. RYD
 BYGGKONTORET
 X. RYD
 BYGGKONTORET
 Y. RYD
 BYGGKONTORET
 Z. RYD
 BYGGKONTORET

2.

Bottenväning

